

2. Використання владою права людини на економіку в суспільстві України: а) з потенціалу історії людини та народу, б) з результатів виборів 04.03.1990 року, в) стану реалізації Декларації в Конституції і Законах незалежної України.

3. Забезпечення умов життя народу на основі правових деклараційно - конституційних гарантій, що повинна виконати держава України з 1990 року.

4. Стан виконання принципу верховенства права у захисті прав і свобод людини та народу в історії економічної практики демократичних епох для розвитку суспільства і завдань реформування системи судової влади в Україні.

5. Встановлення відповідальності керівників держави та її органів влади і владних структур суспільства перед народом України за стан економіки і права.

УДК 331.2

ТОЦЬКА О. Л.

доцент кафедри менеджменту Інституту економіки та менеджменту Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, кандидат економічних наук

СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА Й УГОРЩИНА: АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Проаналізовано показники оплати праці за різними видами економічної діяльності в 2011–2013 рр. у сусідніх державах – Словацькій Республіці й Угорщині. Проведено порівняння отриманих результатів з аналогічними по Україні.

Ключові слова: заробітна плата, вид економічної діяльності, освіта, Словацька Республіка, Угорщина, Україна

Постановка проблеми. Згідно ЗУ «Про оплату праці», *заробітна плата* – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. Її розмір залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [1]. Водночас дохід від виконання однієї й тієї ж роботи, але в різних країнах відрізняється, причому іноді досить суттєво. Тому цікаво буде дослідити скільки ж заробляють за кордоном (і насамперед у сусідніх державах) працівники різних сфер діяльності, зокрема освіти, яка є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави [2].

Як відомо, географічними сусідами України є сім країн: на сході та північному сході – Російська Федерація; на півночі – Республіка Білорусь; на заході – Республіка Польща, Словацька Республіка й Угорщина; на південному заході – Румунія та Республіка Молдова. Попередньо нами було проведено рейтингове оцінювання

показників оплати праці освітян в Україні, Росії та Білорусі [3]. У межах цієї статті зупинимося на дослідженні аналогічних даних у Словацькій Республіці й Угорщині.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Про освіту в Словацькій Республіці писали такі вітчизняні науковці, як Л. Баталія та Т. Кристопчук, в Угорщині – Є. Боркач. Зокрема, ними було розглянуто педагогічні та теоретичні засади розвитку альтернативних шкіл західнослов'янських країн (Чехії, Польщі та Словаччини) [4–5], розкрито структуру та зміст педагогічної освіти в Республіці Словаччина та Республіці Словенія [6], проаналізовано стан міжнародної академічної мобільності та характерні особливості розвитку системи забезпечення якості вищої освіти в Угорщині [7–8]. Однак глибинний аналіз економічних аспектів освітньої сфери в цих наукових розвідках не проводився.

Тому нашою метою є дослідження статистичних показників динаміки заробітків словаків та угорців. Для її реалізації розв'яжемо такі завдання:

1) побудуємо таблиці з показниками щомісячних (за 2011–2013 рр.) витрат на оплату праці за видами економічної діяльності (далі – ВЕД), присвоївши кожному ВЕД індивідуальний рейтинг від 1 (найвищий) до n (найнижчий рівень заробітної плати);

2) проведемо групування ВЕД за двома авторськими методиками: залежно від розміру доходів у цій сфері (перша) та їхньої рейтингової позиції (друга);

3) проаналізуємо дані по освіті;

4) порівняємо отримані результати з аналогічними по Україні.

Виклад основного матеріалу. Усі ВЕД будемо розподіляти до таких п'яти груп: 1) з високим рівнем заробітків; 2) з рівнем оплати праці вище середнього; 3) з середнім рівнем заробітної плати; 4) з рівнем доходів нижче середнього; 5) з низьким рівнем заробітків.

За першою методикою кожний ВЕД потраплятиме в одну з п'яти груп залежно від розміру оплати праці zp_i^x в цій сфері:

$$1\text{-а група} - zp_i^{min} + \frac{4 \times (zp_i^{max} - zp_i^{min})}{5} \leq zp_i^x \leq zp_i^{max};$$

$$2\text{-а група} - zp_i^{min} + \frac{3 \times (zp_i^{max} - zp_i^{min})}{5} \leq zp_i^x < zp_i^{min} + \frac{4 \times (zp_i^{max} - zp_i^{min})}{5};$$

$$3\text{-а група} - zp_i^{min} + \frac{2 \times (zp_i^{max} - zp_i^{min})}{5} \leq zp_i^x < zp_i^{min} + \frac{3 \times (zp_i^{max} - zp_i^{min})}{5};$$

$$4\text{-а група} - zp_i^{min} + \frac{(zp_i^{max} - zp_i^{min})}{5} \leq zp_i^x < zp_i^{min} + \frac{2 \times (zp_i^{max} - zp_i^{min})}{5};$$

$$5\text{-а група} - zp_i^{min} \leq zp_i^x < zp_i^{min} + \frac{(zp_i^{max} - zp_i^{min})}{5}, \text{ де } zp_i^{min}, zp_i^{max} -$$

відповідно мінімальна та максимальна заробітна плата серед усіх ВЕД у країні за i -й період.

При цьому кількість ВЕД у кожній групі буде різна, а діапазони

$$\frac{(zp_i^{max} - zp_i^{min})}{5}$$

внутрішнього розкиду показників всередині груп – однаковими.

За другою методикою ВЕД по групах розподілятимуться рівномірно, а діапазони внутрішнього розкиду показників всередині груп будуть відрізнятися. При цьому конкретна кількість ВЕД, яка входить до кожної групи, залежатиме від залишку після ділення їх загальної кількості (n) на п'ять: а) якщо остача дорівнює нулю – кількість ВЕД у кожній групі однакова; б) якщо остача дорівнює одиниці – 3-а група матиме на одного члена більше, ніж усі інші; в) якщо остача дорівнює двійці – 2-а та 4-а групи матимуть на одного члена більше, ніж усі інші; г) якщо остача дорівнює трійці – 1-а, 3-а та 5-а групи матимуть на одного члена більше, ніж усі інші; д) якщо остача дорівнює четвірці – 3-а група матиме на одного члена менше, ніж усі інші.

Отже, перейдемо до аналізу показників, починаючи зі Словацької Республіки – невеликої центральноєвропейської країни площею 49 036 км² та населенням 5 415 949 осіб (станом на 31.12.2013 р.) [9]. Ця держава стала членом Європейського Союзу 1.05.2004 р., а 1.01.2009 р. увійшла до зони євро. На офіційному сайті Статистичного Офісу Словацької Республіки наведено динаміку щомісячних, а також погодинних доходів за 19 ВЕД (див. табл. 1, 2).

Таблиця 1.

**Динаміка витрат на оплату праці за видами економічної діяльності
(щомісячні витрати на оплату праці, євро/1 працівника)**

Вид економічної діяльності	2011	Рей- тинг	2012	Рей- тинг	2013	Рей- тинг
А Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	950	15	1 001	15	1 046	15
В Гірничодобувна промисловість і розроблення кар'єрів	1 320	5	1 351	5	1 414	5
С Виробництво	1 166	8	1 244	6	1 283	6
Д Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2 003	3	2 106	3	2 199	3
Е Водопостачання; каналізація, управління відходами та рекультивація	1 199	7	1 184	9	1 191	9

F Будівництво	1 088	11	1 103	12	1 121	13
G Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів, мотоциклів	1 121	10	1 146	11	1 185	10
H Транспортування та зберігання	1 073	12	1 101	13	1 133	12
I Проживання та громадське харчування	681	19	721	19	747	19
J Інформація та зв'язок	2 115	2	2 224	2	2 293	1
K Фінансова та страхова діяльність	2 139	1	2 299	1	2 225	2
L Операції з нерухомим майном	1 162	9	1 233	7	1 172	11
M Професійна, наукова та технічна діяльність	1 512	4	1 555	4	1 631	4
N Адміністративна та допоміжна діяльність	859	18	868	18	926	17
O Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення	1 222	6	1 186	8	1 211	7
P Освіта	981	14	1 098	14	1 098	14
Q Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників	1 062	13	1 151	10	1 204	8
R Мистецтво, розваги та відпочинок	926	16	951	16	971	16
S Інші послуги	882	17	881	17	923	18

Укладено автором на основі [10–11]

Як видно з табл 1, в 2011–2012 рр. найвищі щомісячні заробітки були в працівників, зайнятих фінансовою та страховою діяльністю (2 139–2 299 євро), а в 2013 р. – у сфері інформації та зв'язку (2 293 євро). Найменша заробітна плата була в працівників сфери проживання та громадського харчування (681–747 євро). Освітяни в рейтингу доходів стабільно перебували на 14 позиції із заробітками на рівні 981–1 098 євро. Розрив між найвищим і найнижчим рівнем оплати праці в аналізованому періоді склав відповідно 3,14, 3,19 та 3,07 рази.

Аналізуючи динаміку цих показників, бачимо, що заробітна плата працівників у 2012 р. зростала за всіма ВЕД, окрім Е Водопостачання; каналізація, управління відходами та рекультивация (відбулося незначне зниження на 1,25 % з 1 199 до 1 184 євро), О Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення (зменшення на 2,95 % з 1 222 до 1 186 євро). У 2013 р. доходи

також збільшилися за всіма ВЕД, окрім К Фінансова та страхова діяльність (відбулося зниження на 3,22 % з 2 299 до 2 225 євро), L Операції з нерухомим майном (зменшення на 4,95 % з 1 233 до 1 172 євро).

Картина, яка змальовує погодинні заробітки в 2011–2012 рр. (табл 2), кардинально не відрізняється від описаної вище.

Так, в 2011–2012 рр. найбільше за годину також отримували працівники, зайняті фінансовою та страховою діяльністю (15,13–16,27 євро), а найменше – у сфері проживання та громадського харчування (4,72–5,00 євро). Освітяни в рейтингу заробітної плати перемістилися з 14 на 12 позицію із показниками 7,44–7,83 євро.

Аналізуючи динаміку цих показників, бачимо, що доходи в 2012 р. зростали за усіма ВЕД, окрім E Водопостачання; каналізація, управління відходами та рекультивация (відбулося невелике зниження на 1,29 % з 8,54 до 8,43 євро) й O Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення (незначне зменшення на 1,37 % з 8,74 до 8,62 євро).

Застосувавши першу методику для групування ВЕД (залежно від розміру щомісячних заробітків у 2013 р.), отримаємо такі результати:

Таблиця 2.

**Динаміка витрат на оплату праці за видами економічної діяльності
(погодинні витрати на оплату праці, євро/1 працівника)**

Вид економічної діяльності	2011	Рейтинг	2012	Рейтинг
A Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6,40	15	6,74	15
B Гірничодобувна промисловість і розроблення кар'єрів	9,60	5	9,94	5
C Виробництво	8,23	8	8,74	6
D Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	14,19	2	14,44	3
E Водопостачання; каналізація, управління відходами та рекультивация	8,54	7	8,43	8
F Будівництво	7,61	10	7,70	14
G Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів, мотоциклів	7,53	12	7,84	11
H Транспортування та зберігання	7,60	11	7,73	13
I Проживання та громадське харчування	4,72	19	5,00	19
J Інформація та зв'язок	13,96	3	15,12	2
K Фінансова та страхова діяльність	15,13	1	16,27	1
L Операції з нерухомим майном	7,75	9	8,35	9
M Професійна, наукова та технічна діяльність	10,17	4	10,72	4

N Адміністративна та допоміжна діяльність	5,89	17	5,93	18
O Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення	8,74	6	8,62	7
P Освіта	7,44	14	7,83	12
Q Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників	7,47	13	8,18	10
R Мистецтво, розваги та відпочинок	6,32	16	6,56	16
S Інші послуги	5,78	18	6,07	17

Укладено автором на основі [10]

1-а група (три ВЕД із оплатою праці в межах $1\,983,8 \leq zP_i^x \leq 2\,293$ євро) – J Інформація та зв'язок (2 293 євро), К Фінансова та страхова діяльність (2 225 євро), D Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (2 199 євро);

2-а група (ВЕД із заробітною платою в діапазоні $1\,674,6 \leq zP_i^x \leq 1\,983,8$ євро);

3-а група (два ВЕД із доходами в межах $1\,365,4 \leq zP_i^x \leq 1\,674,6$ євро) – M Професійна, наукова та технічна діяльність (1 631 євро), В Гірничодобувна промисловість і розроблення кар'єрів (1 414 євро);

4-а група (дев'ять ВЕД із заробітками в діапазоні $1\,056,2 \leq zP_i^x \leq 1\,365,4$ євро) – С Виробництво (1 283 євро), О Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення (1 211 євро), Q Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників (1 204 євро), Е Водопостачання; каналізація, управління відходами та рекультивация (1 191 євро), G Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів, мотоциклів (1 185 євро), L Операції з нерухомим майном (1 172 євро), Н Транспорт і зберігання (1 133 євро), F Будівництво (1 121 євро), Р Освіта (1 098 євро);

5-а група (п'ять ВЕД із оплатою праці в межах $747 \leq zP_i^x \leq 1\,056,2$ євро) – А Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (1 046 євро), R Мистецтво, розваги та відпочинок (971 євро), N Адміністративна та допоміжна діяльність (926 євро), S Інші послуги (923 євро), І Проживання та громадське харчування (747 євро).

Як бачимо, діапазони внутрішнього розкиду показників у цих групах дорівнюють 309,2 євро. При цьому до 1-ї групи (з високим рівнем заробітної плати) попали тільки три ВЕД, до 2-ї (з рівнем доходів вище середнього) – жодного, до 3-ї (з середнім рівнем заробітків) – два. Між членами 1-ї та 3-ї груп наявний значний розрив у розмірі 568 євро (2 199-1 631). 4-а (з рівнем оплати праці нижче середнього) та 5-а (з низьким рівнем заробітної плати) групи є найчисельнішими – містять відповідно дев'ять та п'ять ВЕД. Освітяни за цією методикою заробляють на рівні нижче середнього (в 2,09

раза менше, ніж працівники сфери інформації та зв'язку, і водночас в 1,47 раза більше, ніж у сфері проживання та громадського харчування).

Для застосування другої методики визначимо кількість ВЕД для кожної групи. У нашому випадку $n=19$ ($19/5=3$, остача=4), тому 3-а група матиме на одного члена менше (три), ніж усі інші (по чотири). Групування 19 ВЕД залежно від отриманої ними рейтингової позиції в 2013 р. виглядатиме таким чином:

1-а група (чотири ВЕД із доходами від 1 631 до 2 293 євро) – J Інформація та зв'язок (2 293 євро), K Фінансова та страхова діяльність (2 225 євро), D Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (2 199 євро), M Професійна, наукова та технічна діяльність (1 631 євро);

2-а група (чотири ВЕД із заробітками від 1 204 до 1 414 євро) – В Гірничодобувна промисловість і розроблення кар'єрів (1 414 євро), С Виробництво (1 283 євро), О Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення (1 211 євро), Q Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників (1 204 євро);

3-а група (три ВЕД із оплатою праці від 1 172 до 1 191 євро) – E Водопостачання; каналізація, управління відходами та рекультивация (1 191 євро), G Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів, мотоциклів (1 185 євро), L Операції з нерухомим майном (1 172 євро);

4-а група (чотири ВЕД із заробітною платою від 1 046 до 1 133 євро) – H Транспорт і зберігання (1 133 євро), F Будівництво (1 121 євро), P Освіта (1 098 євро), A Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (1 046 євро);

5-а група (чотири ВЕД із доходами від 747 до 971 євро) – R Мистецтво, розваги та відпочинок (971 євро), N Адміністративна та допоміжна діяльність (926 євро), S Інші послуги (923 євро), I Проживання та громадське харчування (747 євро).

Як бачимо, хоча в кожній групі кількість ВЕД майже однакова, однак діапазони внутрішнього розкиду їхніх показників значно відрізняються. Так, різниця між 1-ю та 4-ю позицією в 1-й групі становить 662 євро, між 5-ю та 8-ю позицією в 2-й групі – 210 євро, між 9-ю та 11-ю позицією в 3-й групі – 19 євро, між 12-ю та 15-ю позицією в 4-й групі – 87 євро, між 16-ю та 19-ю позицією в 5-й групі – 224 євро. Тобто найбільш однорідною за цією методикою є 3-я група. Освіта знову попала до групи ВЕД з рівнем заробітків нижче середнього.

Порівняємо отримані результати з даними по аналогічних ВЕД в Україні, попередньо перевівши словацькі показники оплати праці в українську гривню. Для цього скористаємось оприлюдненими НБУ офіційними курсами гривні щодо 100 євро: 1 109,18 грн в 2011 р., 1 027,06 в 2012 р., 1 061,22 в 2013 р. [12]. Отримаємо такі результати:

1) щомісячні зарплати однієї особи в Словацькій Республіці перебували в межах 7 553,52–23 725,36 грн в 2011 р., 7 405,10–23 612,11 грн в 2012 р. та 7 927,31–24 333,77 грн в 2013 р.;

2) доходи освітян за місяць у 2011–2013 рр. становили відповідно 10 881,06 грн, 10 506,82 грн та 11 652,20 грн;

3) погодинний заробіток одного словацького працівника перебував у межах 52,35–167,82 грн в 2011 р. та 51,35–167,10 грн в 2012 р.;

4) освітяни за годину праці в 2011–2012 рр. отримували відповідно 82,52 грн та 80,42 грн.

Для порівняння зазначимо, що в Україні за аналізований період за аналогічними ВЕД найменше в місяць заробляли працівники сфери охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (1 774 грн в 2011 р.) і тимчасового розмішування й організації харчування (2 055 грн в 2012 р. та 2 249 грн в 2013 р.), а найбільше – працівники фінансової та страхової діяльності (5 377 грн, 6 012 грн та 6 275 грн відповідно) [13]. Тобто мінімальна оплата праці в нашій державі була меншою за відповідну словацьку в 4,26, 3,60 та 3,52 рази, а максимальна – в 4,41, 3,93 та 3,88 рази. І хоча ці розриви з часом зменшилися, але все-таки залишаються досить значними. Водночас зарплати українських освітян за місяць у 2011–2013 рр. становили відповідно 2 079 грн, 2 530 грн та 2 700 грн, тобто в 5,23, 4,15 та 4,32 рази менше, ніж у Словацькій Республіці.

Ще одним нашим сусідом є Угорщина – також центральноєвропейська країна площею 93 030 км² та населенням 9 млн 877 тис. осіб (станом на 1.01.2014 р.) [14]. Вона стала членом Європейського Союзу 1.05.2004 р., але офіційною валютою країни залишився угорський форинт.

Середні місячні доходи працівників у національній економіці Угорщини зобразимо в табл. 3.

Таблиця 3.

Середній місячний заробіток працівників у національній економіці, угорських форинтів

Вид економічної діяльності	2011	Рей- тинг	2012	Рей- тинг	2013	Рей- тинг
А Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	153 301	17	164 136	15	171 679	16
В Гірничодобувна промисловість і розроблення кар'єрів	254 607	5	271 012	5	281 096	5
С Виробництво	213 281	7	230 877	7	241 787	7
Д Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	379 606	3	404 073	3	410 516	3
Е Водопостачання; каналізація, управління відходами та рекультивация	207 614	9	223 206	8	224 649	8
Ф Будівництво	156 682	15	163 649	16	177 680	14
Г Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і	196 942	10	212 521	11	217 483	10

мотоциклів						
H Транспортування та зберігання	210 226	8	217 794	10	223 351	9
I Проживання та громадське харчування	125 757	19	139 731	19	146 742	19
J Інформація та зв'язок	392 963	2	410 045	2	426 944	2
K Фінансова та страхова діяльність	456 980	1	459 744	1	470 690	1
L Операції з нерухомим майном	184 829	13	219 287	9	209 751	13
M Професійна, наукова та технічна діяльність	303 292	4	330 880	4	322 927	4
N Адміністративна та допоміжна діяльність	149 675	18	163 300	17	169 662	17
O Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення	252 848	6	247 139	6	258 803	6
P Освіта	192 984	11	197 344	13	216 939	12
Q Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників	153 832	16	151 446	18	151 230	18
R Мистецтво, розваги та відпочинок	192 407	12	209 930	12	216 964	11
S Інші послуги	162 490	14	175 872	14	175 236	15

Укладено автором на основі [15]

Як видно з табл 3, в 2011–2013 рр. найвищу щомісячну оплату праці отримували працівники, зайняті фінансовою та страховою діяльністю (456 980–470 690 форинтів), а найменшу – у сфері проживання та громадського харчування (125 757–146 742 форинтів). Освітяни в рейтингу заробітної плати перебували на 11–13 позиціях із доходами на рівні 192 984–216 939 форинтів. Розрив між найвищим і найнижчим рівнем заробітків в аналізованому періоді склав відповідно 3,63, 3,29 та 3,21 рази (більше, ніж у Словаччійській Республіці).

Аналізуючи динаміку цих показників, бачимо, що оплата праці в 2012 р. зростала за всіма ВЕД, окрім О Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення (відбулося зниження на 2,26 % з 252 848 до 247 139 форинтів), Q Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників (невелике зменшення на 1,55 % з 153 832 до 151 446 форинтів). У 2013 р. заробітна плата також збільшилася за всіма ВЕД, окрім L Операції з нерухомим майном (відбулося зниження на 4,35 % з 219 287 до 209 751 форинтів), M Професійна, наукова та технічна діяльність (зменшення на 2,40 % з 330 880 до 322 927 форинтів),

Q Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників (незначне зниження на 0,14 % з 151 446 до 151 230 форинтів), S Інші послуги (невелике зменшення на 0,36 % з 175 872 до 175 236 форинтів).

Застосувавши першу методику для групування ВЕД (залежно від розміру щомісячних доходів в 2013 р.), отримуємо такі результати:

1-а група (три ВЕД із заробітками в межах 405 900,4 ≤ zP_i^x ≤ 470 690 форинтів) – К Фінансова та страхова діяльність (470 690 форинтів), J Інформація та зв'язок (426 944 форинти), D Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (410 516 форинтів);

2-а група (ВЕД із оплатою праці в діапазоні 341 110,8 ≤ zP_i^x □ 405 900,4 форинта);

3-а група (два ВЕД із заробітною платою в межах 276 321,2 ≤ zP_i^x □ 341 110,8 форинта) – М Професійна, наукова та технічна діяльність (322 927 форинтів), В Гірничодобувна промисловість і розроблення кар'єрів (281 096 форинтів);

4-а група (сім ВЕД із доходами в діапазоні 211 531,6 ≤ zP_i^x □ 276 321,2 форинта) – О Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення (258 803 форинти), С Виробництво (241 787 форинтів), Е Водопостачання; каналізація, управління відходами та рекультивация (224 649 форинтів), Н Транспортування та зберігання (223 351 форинт), G Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів, мотоциклів (217 483 форинти), R Мистецтво, розваги та відпочинок (216 964 форинти), P Освіта (216 939 форинтів);

5-а група (сім ВЕД із заробітками в межах 146 742 ≤ zP_i^x □ 211 531,6 форинта) – L Операції з нерухомим майном (209 751 форинт), F Будівництво (177 680 форинтів), S Інші послуги (175 236 форинтів), A Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (171 679 форинтів), N Адміністративна та допоміжна діяльність (169 662 форинти), Q Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників (151 230 форинтів), I Проживання та громадське харчування (146 742 форинти).

Як бачимо, діапазони внутрішнього розкиду показників у цих групах дорівнюють 64 789,6 форинтів. При цьому до 1-ї групи (з високим рівнем оплати праці) попали тільки три ВЕД, до 2-ї (з рівнем заробітної плати вище середнього) – жодного, до 3-ї (з середнім рівнем доходів) – два. Між членами 1-ї та 3-ї груп наявний значний розрив у розмірі 87 589 форинтів (410 516-322 927). 4-а (з рівнем заробітків нижче середнього) та 5-а (з низьким рівнем оплати праці) групи є найчисельнішими – містять по сім ВЕД. Освітяни за цією методикою заробляють на рівні нижче середнього (в 2,17 раза менше, ніж працівники, зайняті фінансовою та страховою діяльністю, і водночас в 1,48 раза більше, ніж у сфері проживання та громадського харчування).

Групування 19 ВЕД за другою методикою (залежно від отриманої ними рейтингової позиції в 2013 р.) виглядатиме таким чином:

1-а група (чотири ВЕД із заробітною платою від 322 927 до 470 690 форинтів) – К Фінансова та страхова діяльність (470 690 форинтів), J Інформація та зв'язок (426 944 форинти), D Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (410 516 форинтів), М Професійна, наукова та технічна діяльність (322 927 форинтів);

2-а група (чотири ВЕД із доходами від 224 649 до 281 096 форинтів) – В Гірничодобувна промисловість і розроблення кар'єрів (281 096 форинтів), О Державне управління та забезпечення військової безпеки; обов'язкове соціальне забезпечення (258 803 форинти), С Виробництво (241 787 форинтів), Е Водопостачання; каналізація, управління відходами та рекультивація (224 649 форинтів);

3-а група (три ВЕД із заробітками від 216 964 до 223 351 форинта) – Н Транспортування та зберігання (223 351 форинт), G Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів, мотоциклів (217 483 форинти), R Мистецтво, розваги та відпочинок (216 964 форинти);

4-а група (чотири ВЕД із оплатою праці від 175 236 до 216 939 форинтів) – Р Освіта (216 939 форинтів), L Операції з нерухомим майном (209 751 форинт), F Будівництво (177 680 форинтів), S Інші послуги (175 236 форинтів);

5-а група (чотири ВЕД із заробітною платою від 146 742 до 171 679 форинтів) – А Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (171 679 форинтів), N Адміністративна та допоміжна діяльність (169 662 форинти), Q Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників (151 230 форинтів), I Проживання та громадське харчування (146 742 форинти).

Як бачимо, діапазони внутрішнього розкиду показників у кожній групі значно відрізняються. Так, різниця між 1-ю та 4-ю позицією в 1-й групі становить 147 763 форинти, між 5-ю та 8-ю позицією в 2-й групі – 56 447 форинтів, між 9-ю та 11-ю позицією в 3-й групі – 6 387 форинтів, між 12-ю та 15-ю позицією в 4-й групі – 41 703 форинти, між 16-ю та 19-ю позицією в 5-й групі – 24 937 форинтів. Тобто найбільш однорідною за цією методикою є 3-я група. Освіта знову попала до групи ВЕД з рівнем доходів нижче середнього.

Порівняємо отримані результати з даними по аналогічних ВЕД в Україні, попередньо перевівши угорські заробітки в українську гривню. Для цього скористаємось оприлюдненими НБУ офіційними курсами гривні щодо 1 000 угорських форинтів: 39,89 грн в 2011 р., 35,53 в 2012 р., 35,74 в 2013 р. [12]. Отримаємо такі результати:

1) щомісячна оплата праці однієї особи в Угорщині перебували в межах 5 016,45–18 228,93 грн в 2011 р., 4 964,64–16 334,70 грн в 2012 р. та 5 244,56–16 822,46 грн в 2013 р.;

2) заробітна плата освітян за місяць у 2011–2013 рр. становили відповідно 7 698,13 грн, 7 011,63 грн та 7 753,40 грн.

Для порівняння зазначимо, що в Україні за аналізований період мінімальні доходи були меншими за відповідні угорські в 2,83, 2,42 та 2,33 рази, а максимальні – в 3,39, 2,72 та 2,68 рази. І хоча ці розриви з часом зменшилися, але також

залишаються досить значними. Водночас заробітки українських освітян за місяць у 2011–2013 рр. були меншими в 3,70, 2,77 та 2,87 рази, ніж в Угорщині.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що рівень оплати праці словаків і угорців на порядок вищий, ніж українців. Причому зарплати в Словацькій Республіці в 2011–2013 рр. були більші за відповідні і в Угорщині (мінімальні – в 1,51, 1,49 та 1,51 рази, максимальні – в 1,30, 1,45 та 1,45 рази відповідно). Найбільш високооплачуваними сферами в сусідніх країнах є фінансова та страхова діяльність, а також інформація та зв'язок; найменш оплачуваною – проживання та громадське харчування. Розрив між найвищим і найнижчим рівнем доходів у 2011–2013 рр. перевищував відмітку 3 (3,14, 3,19 та 3,07 рази в Словацькій Республіці та 3,63, 3,29 і 3,21 рази в Угорщині). Працівники освіти в обох державах отримують заробітки на рівні нижче середнього.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про оплату праці» (від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про освіту» (від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
3. Тоцька О. Л. Рейтингове оцінювання оплати праці освітян України, Росії, Білорусі / О. Л. Тоцька // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Екон. науки. – 2010. – № 20. – С. 19–23.
4. Баталія Л. Альтернативне навчання в загальноосвітніх школах країн західнослов'янського світу / Л. Баталія // Нова пед. думка. – 2013. – № 2. – С. 8–11.
5. Баталія Л. Становлення та розвиток освітніх альтернатив у країнах західнослов'янського світу (Польща, Чехія, Словаччина) / Л. Баталія // Нова пед. думка. – 2014. – № 3. – С. 3–5.
6. Кристопчук Т. С. Педагогічна освіта у центральноєвропейських постсоціалістичних країнах: Республіка Словаччина та Республіка Словенія / Т. С. Кристопчук // Пед. процес : теорія і практика. – 2013. – Вип. 3. – С. 89–99.
7. Боркач Є. І. Академічна мобільність в Угорщині на початку ХХІ століття // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2013. – Вип. 1. – С. 44–47.
8. Боркач Є. І. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Угорщині на початку нового тисячоліття / Є. І. Боркач // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Пед. науки. – 2012. – № 22(6). – С. 131–138.
9. Офіційний сайт Статистичного Офісу Словацької Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovak.statistics.sk>
10. Dynamics of labour costs in 2012 by economic activity [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archiv.statistics.sk/html/showdoc.dodocid=76613.html>
11. Monthly labour costs per employee by economic activity [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archiv.statistics.sk/>
12. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080

13. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2010-2013 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Офіційний сайт Угорського Центрального Статистичного Офісу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ksh.hu>
15. Average gross monthly earnings of employees in the national economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_annual/i_qli012b.html

The indexes of remuneration of labour in 2011–2013 in the different types of economic activities in the nearby states, namely, Slovak Republic and Hungary, are analysed. Author performs the comparison of these results with analogical ones in Ukraine.

Keywords: salary, type of economic activity, education, Slovak Republic, Hungary, Ukraine